

одређене регије, односно ширег простора, што је случај и са монографијом „УБЛИ херцеговски у писаним изворима, народном предању и сјећањима“, мр Илије Становчића. У ери глобализма и општег помањања слободног времена,

аутор је задужио будуће генерације је је порекло са Убала, пружајући им кроз ову монографију могућност да се на јединствен и пријемчив начин упознају са завичајем својих предака и са својим пореклом

Драгана Радојичић

Милина Ивановић-Баришић,
Календарски празници и обичаји у подавалским селима,
Београд: Етнографски институт САНУ, књ. 59, 2007.
(Београд: Академска издања), 411 стр.

Домаћа етнолошка и антрополошка научна продукција, посматрана у дијахроној перспективи, открива низ различитих тема којима су се колеге и колегинице из дисциплине бавили. Упркос овој чињеници, може се уочити да су поједине теме више заокупљале пажњу бројних аутора, те биле учесталије сагледаване из различитих углова и теоријских позиција, па самим тим – и темељније обрађене. Такав је случај, несумњиво, и са проучавањем календарских празника и обичајне праксе која их прати. Посматрано у таквом светлу, на први поглед се стиче утисак да је ова тема поприлично исцрпљена и да би научна пажња мирне савести сада могла бити усмерена ка другим истраживачким подухватима. Студија *Календарски празници и обичаји у подавалским селима* ауторке Милене Ивановић-Баришић овакву констатацију апсолутно побија најпре приступом датој проблематици, али и својим обимом и садржином. Првобитно одбрањена као магистарска теза ауторке, поменута студија заслужила је своје место међу издањима Етнографског института САНУ и читаоцима је доступна у штампаној форми од 2007. године.

У контексту убрзаних промена кроз које наше друштво пролази, ауторка се

одлучила за проучавање трансформација које се дешавају у области традиционалне културе, односно у једном њеном сегменту, какав је празновање календарских празника и обичаја. Овом приликом је као основни циљ постављено уочавање и научно разматрање промена које су се одвиле у другој половини 20. века и њихових последица, као и указивање на одговарајуће друштвене процесе који су у датом временском периоду имали посредног или непосредног утицаја на одржавање и нестајање, али и (пре)обликовање празничних обичаја. Будући да је и овако спецификована проблематика сама по себи веома широка, испитивање је омеђено на два начина који су обезбедили поузданије податке и „елегантније“ баратање грађом. Реч је, наиме, о географској и временској одредници унутар чијих је координата извршено истраживање. Као што и сам наслов каже, студија је ограничена на подавалска села Зуце, Бели поток и Пиносаву, која су, под утицајем непосредне близине главног града, одувек била изложена најразличитијим променама. С друге стране, доступност грађе, као и свест о временском периоду који би обезбедио најреалнију реконструкцију обичаја, утицали су на то да се истраживање фокусира на период од

краја Другог светског рата до почетка 21. века. Ауторка није пропустила да укаже на то да је прослављање годишњих календарских празника, у облику који је данас познат, последица дугог и сложеног развоја, па из тог разлога и истиче да је студија концентрисана на проучавање тренутног, затеченог стања, док, с друге стране, не искључује њихово сагледавање у историјској перспективи.

Самом студијом доминира обимна и детаљна дескрипција којом је представљен емпиријски материјал прикупљен кроз теренски рад са испитаницима у наведеним селима. Ради систематичнијег прегледа грађе, празници су подељени према временским циклусима у којима се празнују, односно према зимском, пролећном, летњем и јесењем периоду. Опис празника је изложен у форми која на почетку, укратко, представља обичајне праксе у различитим деловима земље у којима је празновање забележено, затим је поменуто значење које одређени празник има према црквеним начелима, а потом је дата и конкретна дескрипција празновања у подавалским селима. Праћење промена кроз које су празници прошли извршено је путем неколико битних параметара, а то су: време прослављања обичаја, простор у коме се обичај одржава, учесници који су задужени за обављање обичајних радњи, најзначајније обичајне радње, обредни реквизити, веровања и забране. Ауторкина премиса у овом случају је била да свака од ових одредница, као битан структурни елемент празновања, игра значајну улогу у том чину, па се и свака промена у њима одражава на сам начин празновања. Треба истаћи да је уз сваки обрађени празник приложена и табела са наведеним параметрима, што омогућава прегледно, компаративно праћење промена у дијахроној перспективи, подељеној на временске периоде (од

1945. до 1960. и од 1997. до 2003. године), који су, иначе, основа за ово истраживање.

Анализа која следи показала је савремени однос према празновању у сеоској заједници, затим нове функције и форме који празници овде имају, али је дала и одговор на питање узрока запажених промена. Уочено је да новије генерације, рођене у другој половини 20. века, све више одбацују традиционални начин живота, док под утицајем града прихватају оне празнике којима се раније у традиционалним заједницама није посвећивала нарочита пажња, као што је Нова година. Узрок оваквих промена ауторка види у друштвено-економским процесима који су се одвијали у другој половини 20. века. У том смислу, нарочито је истакнута улога коју има нови ритам свакодневице у сеоској заједници, настао под директним утицајем поменутих процеса, који су, између осталог, условили прелаз из традиционално пољопривредне у непољопривредну заједницу. Промене у свакодневном животу одразиле су се нарочито на форму празновања, будући да су изазвале редуковање обичајних радњи, а некада чак и њихово нестајање. Ауторка, ипак, истиче да се празнични обичаји задржавају већим делом, а запажена је и појава прихватања нових празника. Поред тога, истакнуто је да су уочене промене у празновању израженије на функционалном него на формалном плану. Овде је, пре свега, реч о интеграцијској функцији коју су календарски празници и обичаји некада имали. Примећено је да ову улогу све више преузимају обичаји животног циклуса, док се празновање календарских празника углавном свело на обележавање унутар ужег круга породице, у који се некада укључују и пријатељи са којима је породица у добрим односима. Исто тако, изнет је закључак да се нису одржале ни

интегративне функције празничних обичаја на нивоу саме сеоске заједнице, те да су готово нестале као фактор зближавања.

О вредности студије Календарски празници и обичаји у подавалским селима говоре саме њене карактеристике. Читалац ће најпре похвалити систематично дат преглед теренске грађе са бројним табелама, обogaћен визуелним материјалом у виду илустрација и допуњен детаљним упитником који је коришћен приликом испитивања. Студија, такође, на конкретном примеру

обележавања календарских празника у подавалским селима, пружа јасан увид у последице које су процеси попут модернизације, атеизације и поновне ревитализације религије у другој половини 20. века имали по традиционалну културу. На крају, треба истаћи да се највећи значај ове студије ипак огледа у чињеници да она попуњава празнину која постоји у нашој науци када је реч о испитивању промена у домену духовне културе, проузрокованих глобалним друштвеним трансформацијама.

Весна Трифуновић

Да ли су жене у предности?

Владислав Ђорђевић, *Предности жена*,
Дерета, Београд, 2007, меки повез, латиница, 245 стр.

Покрет за еманципацију жена свакако је један од оних којима је битно, чак круцијално обележено модерно доба. Активисткиње овог покрета успешно су искористиле замајац општег, цивилизацијског преокрета који је наговестила ера просветитељства, учинивши да, временом, феминистичке идеје постану нераздвојни део погона друштвених и културних промена. Женско питање је на почетку трећег миленијума постало неупитна поставка и стандард на основу кога се одређује прогресивност друштвеног система, док у мање развијеним срединама представља приоритет и услов њиховог осавремењивања. Тако барем делује површина појавности. Испод ње се, међутим, налазе непрегледни слојеви значења, супротности и недоречености.

Правно изједначавање мушкараца и жена већ дуго се показује као врста *dead end*-а када је у питању јавна сфера. Постати равноправан грађанин/грађанка очигледно није значило и аутоматску

нивелацију снага у областима које за феминисткиње представљају основицу друштвене моћи, наиме – у политици и економији, па се и данас као главни носиоци ових друштвених улога јављају мушкарци. Веће могућности жена испољене су првенствено у приватној сфери, што је, међутим, чињеница од немалог ефекта на друштво уопште. Наиме, иако представљају испуњење само дела идеје о једнакости, промене настале у овом домену доводе до озбиљних друштвених реструктурирања, која су највидљивија у области демографије, али се испољавају и на пољу социологије и социјалне психологије. Може се рећи да је женско питање, као и питање дечијих права, која се у говору модерног друштва јављају као врста кључних речи, условило, још увек имплицитно, мушко питање. Иако се налази у сенци опште доминације мушкараца у јавној сфери, мислим да оно представља кључни друштвени проблем, који се у најдраматичнијим облицима опет испољава у приватној